

Lausuntotiivistelmä

Luonnos valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi

Luonnos valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi oli lausunnoilla 8.5-31.6.2017. Lausuntoja pyydettiin MRA 8 §:n mukaisesti ministeriöiltä, maakuntien liitoilta, kunnilta, ELY-keskuksilta ja muilta viranomaisilta, joita asia koskee sekä asian kannalta keskeisiltä valtakunnallisilta järjestöiltä. Lausuntopyyntöä varattiin myös muille tahoille mahdollisuus antaa lausunto. Lisäksi SOVA-lain mukaisesti luonnoksesta kuulutettiin, ja varattiin yleisölle mahdollisuus esittää mielipiteitä.

Luonnoksesta annettiin 97 lausuntoa. Tässä tiivistelmässä esitetään yhteenvetona lausuntojen keskeisiä viestejä ja huomioita. Liitteenä on laajempi kooste lausunnoista jaoteltuna tahoittain yleisluonteisiin sekä tavoiteteemoja koskeviin näkemyksiin.

Keskeiset viestit ja huomiot

Ympäristöministeriötä kiitetään avoimesta ja vuorovaikutteisesta valmistelusta, jossa sidosryhmille on varattu mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa valmisteluun sen eri vaiheissa. Useissa lausunnoissa myös todetaan, että sidosryhmien näkemykset on otettu hyvin huomioon valmistelun kuluessa ja tavoitteita yhteen sovitettaessa. Varsinkin ministeriöt ja maakuntien liitot toteavat mukana olon valmistelua ohjaavassa yhteistyöryhmässä.

Lausunnoissa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita pidetään tärkeänä ja tarpeellisena osana alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, koska ne edistävät ja varmistavat valtakunnallisesti merkittävien asioiden toteutumista tulevassa alueidenkäytössä.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kokonaisuudistusta pidetään tarpeellisena siksi, että tavoitteilla voitaisiin vastata alueidenkäytön tulevaisuuden haasteisiin ja valtakunnallisiin tarpeisiin mahdollisimman hyvin. Lausunnoissa viitataan myös niihin toimintaympäristön muutoksiin, jotka liittyvät maakuntauudistukseen ja hallitusohjelman alueidenkäyttöä koskeviin linjauksiin ja jo tehtyihin lakimuutoksiin kaavoituksen sujuvoittamiseksi ja alueiden maankäyttövallan ja -vastuun lisäämiseksi. Erityisesti lausunnoissa kannatetaan tarvetta maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisarviointiin ja hallitusohjelman linjausten mukaisesti kohdentaa tavoitteet nykyistä rajatumminkin keskeisimpiin alueidenkäytön valtakunnallisiin näkökohtiin. Myös periaate mahdollisimman täsmällisistä, yksiselitteisistä ja keskenään johdonmukaisista tavoitteista saa laajaa kannatusta. Samalla muistutetaan, että riittävä joustavuus tulee kuitenkin säilyttää, koska olosuhteet maan eri osissa ovat hyvin erilaiset.

Lausuntojen mukaan luonnoksessa on onnistuttu hyvin keskittymään valtakunnallisesti merkittäviin alueidenkäytön tarpeisiin. Luonnoksen alussa esitetyt alueidenkäytön tulevaisuuden haasteet ja kansainväliset sopimukset koetaan merkittävimminä tarpeina, joihin alueidenkäytössä on pystyttävä vastaamaan kaikkialla Suomessa. Varsinkin kaupungistumisen ja ilmastomuutoksen haasteet nousevat vahvasti esille, mutta myös

alueidenkäytön merkitykseen elinkeinojen uudistumisessa ja luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriympäristöjen turvaamisessa kiinnitetään runsaasti huomiota.

Tavoitteiden ryhmittelyä pidetään johdonmukaisena. Lausunnonantajat toteavat, että uudistetut tavoitteet ovat ajankohtaisia, hyvin perusteltuja ja teemoiltaan oikeita. Ne sisältävät pääosin tarpeelliset linjaukset, joita tarvitaan tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi ja jotka osaltaan edistävät alueidenkäytön kannalta keskeisten kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa.

Esitettyihin tavoitteisiin esitetään painotuksia ja täydennyksiä, jotka lausunnon antajat ankkuroivat tavoitteiden lähtökohtiin ja vaikuttavuuden lisäämiseen (tarkemmin taulukossa sivulla 2).

Varsinkin kaupunkiseutujen merkitys ja niiden yhdyskuntarakenteen eheyttämisen tarve tulisi huomioida painokkaammin. Tältä osin lausunnoissa viitataan siihen, että kaupungistumisen olosuhteissa kaupunkiseutujen alueidenkäytön ratkaisulla on poikkeuksellisen suuri merkitys koko maan tulevalle kehitykselle muun muassa ilmastonmuutoksen hillinnän tai valtakunnallisen alue- ja yhdyskuntarakenteen toimivuuden ja taloudellisuuden kannalta. Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttäminen on kestävä kasvun ja kestävien liikennemuotojen ydinkysymyksiä.

Toisena laajalti esiin nousseena painotustarpeena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen esitettyä vahvemmin ja siten, että ekologiset yhteydet huomioidaan. Lausunnoissa viitataan siihen, että Suomi on sitoutunut monimuotoisuuden entistä tehokkaampaan toimeenpanoon luonnon köyhtymisen pysäyttämiseksi. Luonnonsuojelulain ja muiden toimien ohella tarvitaan alueidenkäytön suunnittelua ekologisten yhteyksien turvaamiseen ja luonnonalueiden kytkeytyneisyyden edistämiseen sekä suojelutoimien ja muiden alueidenkäyttöllisten tarpeiden vaatimien aluevarausten ja rakenteiden yhteen sovittamiseen. Lausunnoissa kiinnitetään huomiota myös virkistysalueiden riittävyteen ja viheralueverkostojen jatkuvuuteen, pohjavesien turvaamiseen ja laajemmin luonnonvarojen kestäväään käyttöön. Yksittäisissä lausunnoissa kiinnitetään huomiota myös moniin muihin lisäystarpeisiin.

Lausuntojen mukaan tavoitteita ja niiden soveltamista selkeyttää oleellisesti niiden määrän vähentäminen sekä luopuminen yleis- ja erityistavoitejaosta. Useissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että luonnoksessa on hyvin huomioitu päällekkäisyyksien välttäminen erityislakien kanssa, ja että sekin osaltaan selkiyttää tavoitteistoa. Toisaalta eräissä lausunnoissa muistutetaan, ettei suhde erityislakeihin ole täysin yksiselitteinen, koska maankäyttö- ja rakennuslaissa alueidenkäytön suunnittelulle on annettu erityislakeja kokonaisvaltaisemmat tavoitteet.

Tavoitteiston yleispiirteisyyteen kiinnitetään lausunnoissa paljon huomiota, ja se jakaa eniten lausujien mielipiteitä. Varsinkin maakuntien liitot pitävät hyvänä, että tavoitteet ovat muuttumassa aikaisempaa yleispiirteisempään suuntaan. Yleispiirteiset alueidenkäyttötavoitteet antavat maakuntien suunnitteluun hyvät mahdollisuudet huomioida alueelliset erityispiirteet ja yhteen sovittaa valtakunnalliset ja maakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Tällöin painotetaan tavoitteiden merkitystä nimenomaan kaavoituksen ja varsinkin maakuntakaavoituksen ennakoivan ja vuorovaikutteisen viranomaisyhteistyön välineenä tilanteessa, jossa maakuntakaavojen vahvistamisesta on luovuttu. Suomen Kuntaliiton mukaan ehdotetun kaltaiset tavoitteet antavat paitsi maakunnille niin myös erikokoisille kunnille mahdollisuuden aiempaa paremmin soveltaa tavoitteita joustavasti seudullisesta ja paikallisesta lähtökohdista.

Taulukko: Lausunnoissa useimmiten esitetyt täydennys- ja täsmentämistarpeet

Yhdyskuntien erilaisuuden, varsinkin kaupunkiseutujen merkityksen ja niiden eheyttämisen tarpeen huomioiminen painokkaammin ja täsmällisemmin; 31 lausunnon antajaa Pirkanmaan liitto, Uudenmaan liitto, Kymenlaakson liitto, Pohjanmaan liitto, Kuntaliitto, Helsinki, Tampere, Lieksa, HSL, Espoo, Vantaa, Turku, Porvoo, Nurmijärvi, Oulu, Kaakkois-Suomen ELY, Varsinais-Suomen ELY, Uudenmaan ELY, Keski-Suomen ELY, Helsingin hallinto-oikeus, Metsäkeskus, Kaupan liitto, Keskuskauppakamari, Tieyhdistys, RAKLI, Pyöräilyliitto, STTK/AKAVA/SAK, Kuluttajaliitto, SAFA
Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen vaikuttavammin huomioimalla mm. ekologiset yhteydet; 15 lausunnon antajaa YM:n luontoympäristöosasto, Pirkanmaan liitto, Uudenmaan liitto, Kymenlaakson liitto, Pohjanmaan liitto, Espoo, Vantaa, Oulu, Varsinais-Suomen ELY, Keski-Suomen ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Metsähallitus, Luonnonsuojeluliitto, BirdLife
Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristön ja luonnonperinnön arvojen turvaaminen täsmällisemmin ja vaikuttavammin; 8 lausunnon antajaa YM:n luontoympäristöosasto, Satakunnan liitto, Pirkanmaan liitto, Turku, Varsinais-Suomen ELY, Keski-Suomen ELY, Helsingin hallinto-oikeus, Saamelaiskäräjät
Pohjavesien turvaaminen ja vesien hyvän tilan saavuttaminen tavoitteistoon, 10 lausunnon antajaa Espoo, Oulu, GTK, Luonnonsuojeluliitto, Kaakkois-Suomen ELY, Satakunnan liitto, SYKE, Varsinais-Suomen ELY, Etelä-Pohjanmaan ELY, BirdLife
Virkistyskäytön tarpeiden turvaaminen ja viheralueverkoston jatkuvuus vahvemmin esille; 9 lausunnon antajaa YM:n luontoympäristöosasto, Pohjanmaan liitto, Espoo, Vantaa, Oulu, Kaakkois-Suomen ELY, Varsinais-Suomen ELY, Keski-Suomen ELY
Haitallisia terveyshaittoja ja suuronnettomuusvaaraa koskevien toimintojen sijoittumista koskevan tavoitteen täsmentäminen; 9 lausunnon antajaa MMM, TEM, Satakunnan liitto, Pirkanmaan liitto, Uudenmaan liitto, Päijät-Hämen liitto, Espoo, Oulu, Pirkanmaan ELY
Ilmastonmuutokseen varautumista koskevan tavoitteen täsmentäminen erityisesti tulvavaara-alueiden huomioon ottamiseksi; 4 lausunnon antajaa MMM, Oulu, SYKE, Etelä-Pohjanmaan ELY
Tuulivoiman keskitettyä sijoittamista koskevan tavoitteen tarve ja selkeyttäminen; 8 lausunnon antajaa Uudenmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Kaakkois-Suomen ELY, Pirkanmaan ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, Helsingin hallinto-oikeus, Metsähallitus, Tuulivoimayhdistys
Liikenneturvallisuuden huomioiminen tavoitteistoon; 4 lausunnon antajaa Uudenmaan liitto, Helsingin seudun liikenne, Uudenmaan ELY, Varsinais-Suomen ELY
Luonnonvaroja koskevia erilaisia täsmentämistarpeita; mm. turpeenotto, kiviainekset, poronhoito, saamelaiselinkeinot; 10 lausunnon antajaa Kaakkois-Suomen ELY, Keski-Suomen ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, Etelä-Pohjanmaan ELY, GTK, LUKE, Paliskuntien yhdistys, Luonnonsuojeluliitto, Saamelaiskäräjät, BirdLife

Toisaalta useissa, varsinkin ELY-keskusten ja eräiden hallinto-oikeuksien ja järjestöjen lausunnoissa todetaan, että pääsääntöisesti tai monin paikoin varsin yleispiirteiset ja siten tulkinnanvaraiset tavoitteet heikentävät niiden tulevaa ohjausvaikutusta ja vaikuttavuutta sekä voivat johtaa eri alueilla erilaisiin tulkintoihin ja ratkaisuihin. Näiltä osin edellytetään, että tavoitteistoa tai tavoitteita tulisi vielä hioa ja täsmentää, ja lausunnoissa esitetään myös konkreettisia täsmentämisehdotuksia (tarkemmin taulukossa sivulla 2).

Eri tahojen painotuksia

Ministeriöt

Ministeriöt suhtautuvat myönteisesti tavoitteiden uudistamiseen ja toteavat lausunnoissaan, että heidän kannalta tärkeät asiat on otettu valmistelussa pääosin hyvin huomioon tavoitteita yhteen sovitettaessa.

Maa- ja metsätalousministeriön mukaan tavoitteiden uusimisessa on onnistuneesti karsittu tavoitteita ja onnistuttu tiivistämään tärkeimmät tavoitteet lausunnolla olevaan luonnokseen. Tavoitteet pysyvät yleisellä tasolla ja linjaukset ovat oikeansuuntaisia. Maa- ja metsätalousministeriö pitää hyvänä lähtökohtana, että aluerakennetta kehitetään olemassa olevaa infrastruktuuria hyödyntäen, ja ehdotuksessa on asianmukaisesti korostettu alueiden käytön tärkeää roolia ilmastonmuutoksen hillinnässä sekä siirtymisessä vähähiiliseen yhteiskuntaan.

Puolustusministeriön mukaan nykyiset tavoitteet ja erityisesti niiden maanpuolustusta koskevat kirjaukset ovat olleet maanpuolustuksen toimintaedellytysten kannalta erittäin tärkeitä. Ne ovat turvanneet ja mahdollistaneet maanpuolustuksen toiminnan ja sen kehittämisen sotilasalueilla. Kokonaisuudessaan puolustusministeriö katsoo, että maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden tarpeet on huomioitu luonnoksessa hyvin. Ministeriön mukaan ehdotetut tavoitteet ovat voimassa olevia yleispiirteisempiä, mikä voi heikentää niiden tulevaa ohjausvaikutusta. Ministeriö esittää myös, että kokonaisturvallisuus tulisi huomioida myös maankäyttö- ja rakennuslaissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön tärkeänä pitämät näkökulmat sisältyvät nyt lausunnolla olevaan luonnokseen. Ministeriö pitää tärkeänä, että valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sisältyy terveellisestä ja turvallisesta elinympäristöstä huolehtiminen. Siten varmistetaan, että haitoille herkat toiminnot eivät joudu kohtuuttoman haitan kohteeksi. Samalla myös elinkeinoelämän toimintaedellytykset voidaan pitää hyvänä, kun haitat vältetään alueidenkäytön suunnittelun keinoin.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tavoitteita koskevaa valtioneuvoston päätöstä erittäin tärkeänä välineenä, jolla voidaan varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen tulevassa alueidenkäytössä. Ministeriö on tavoitteiden uudistuksen valmistelussa kiinnittänyt erityistä huomiota liikenteen palveluistumiseen ja automaatioon, vähähiiliseen liikenteeseen sekä valtakunnallisten liikenne- ja viestintäyhteyksien kehittämismahdollisuuksien turvaamiseen. Nämä on huomioitu luonnoksessa hyvin ja muutoinkin tavoitteet vastaavat hyvin liikenteen meneillään olevaan murrokseen ja tulevaisuuden tarpeisiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tavoitteiden uudistaminen –asiakirjaa hyvänä. Kasvua ja hyvinvointia tukeva ja uudistava alueidenkäytön kehittäminen ovat mahdollisuus. Strategiset kärjet, kuten yritysten uudistaminen, energian kustannustehokas saatavuus ja ympäristötavoitteet luovat kasvua hyödyntämällä Suomen omia vahvuuksia maailmantalouden liiketoimintaympäristössä. Innovaatioteknologioiden laajamittainen hyödyntäminen edellyttää taloudellisten ohjauskeinojen, kuten verotuksen ja päästäökaupan

lisäksi hyvää maankäytön suunnittelua. Tällä hetkellä noin kolme neljännestä kasvihuonekaasupäästöistä syntyy energian tuotannosta ja kulutuksesta, kun siihen lasketaan mukaan liikenteen käyttämä energia. Päästöjä syntyy myös teollisuuden prosesseista, maataloudessa maaperästä ja kotieläinten kasvatuksesta sekä jätesektorilta. On keskeistä, että alueidenkäytössä huomioidaan elinkeinoelämän muutokset ja että alueidenkäytöllä luodaan edellytyksiä ja mahdollisuuksia uusille liiketoimintamahdollisuuksille ja markkina-avauksille.

Ympäristöministeriön luontoympäristöosasto kiinnittää huomiota elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä ja erityisesti luonnon monimuotoisuutta koskeviin tavoitteisiin ja niiden täsmentämistarpeisiin. Luotoympäristöosaston mukaan luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on vakava uhkatekijä luonnolle ja ihmiselle. Jos heikkenemistä ei saada pysäytettyä, luonnonjärjestelmien toimivuus ja ihmiselle välttämättömät hyödyt, suojavaikutukset, hyvinvointipalvelut ja hyvän elämän edellytykset vaarantuvat. Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on merkitystä tavoitteen saavuttamisessa kansallisesti ja alueidenkäytön ratkaisulla ja eri toimintojen yhteensovittamisella voidaan ehkäistä haitallista kehitystä.

Valtiovarainministeriö ilmoitti, ettei sillä ole lausuttavaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sisäministeriö ilmoittivat sähköpostitse, etteivät he anna lausuntoa, koska valmistelutyön aikana heillä on ollut mahdollisuus tuoda esille keskeiset näkemyksensä.

Maakuntien liitot

Maakuntien liitot painottavat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitystä ja tarpeellisuutta osana alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää sekä maakunnan suunnittelun ja maakuntakaavojen merkitystä niiden ensisijaisena konkretisoijana. Suunnittelujärjestelmän toimivuuden ja maakunnan suunnittelun kannalta tavoitteiden uudistaminen on perusteltu. Keskittyminen aiempaa rajatummien valtakunnallisten alueiden käytön kannalta olennaisimpiin näkökohtiin edistää tavoitteiden huomioon ottamista maakunnan suunnittelussa ja parantaa niiden vaikuttavuutta.. Uudistettavat tavoitteet muodostavat sisällöltään perustellun ja toimivan kokonaisuuden. Tavoitteet sisältävät valtakunnallisen alueiden käytön kannalta keskeisimmät näkökulmat pääosin. Tavoitteiden määrän vähentäminen sekä luopuminen yleis- ja erityistavoitteista selkeyttävät tavoitteita.

Lähes kaikki liitot tuovat esiin kannatettavana sen, että tavoitteet ovat yleispiirteisiä. Yleispiirteisyys mahdollistaa alueellisten erityispiirteiden huomioimisen ja maakunnan tavoitteisiin lähtökohtiin perustuvan yhteensovituksen. Se edellyttää, että vuorovaikutteinen viranomaisyhteistyö toimii hyvin ministeriöiden ja niiden alaishallinnon kanssa. Maakuntien liitot esittävät kuitenkin joitakin täydentämis- ja täsmentämistarpeita, joissa eniten nousee esille kaupunkiseutujen merkitys ja eheyttämisen tarve sekä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ekologisten yhteyksien huomioiminen siinä. Eräät liitot toivovat aluerakenteen osalta vieläkin vahvempaa kytkeä kasvun ja investointien ja työllisyyden edistämiseen.

Kunnat

Myös kunnissa tavoitteiden uudistamiseen suhtaudutaan pääosin myönteisesti ja sen katsotaan selkeyttävän ja sujuvoittavan suunnittelujärjestelmän toimivuutta. Helsingin kaupungin mukaan tavoitteet ovat olennainen ja toimiva osa suomalaista kaavoitusjärjestelmää ja ne antavat tukevan selkänöjan varsinaiselle kaavoitukselle.

Suomen Kuntaliiton mukaan luonnoksessa on pääosin onnistuttu hyvin keskittymään valtakunnallisesti merkittäviin tulevaisuuden haasteisiin. Tavoitteista on poistettu ns. hyvään suunnitteluun liittyvät tavoitteet sekä päällekkäisyydet eri lakien, ml. maankäyttö- ja rakennuslain kanssa. Jaottelu yleistavoitteet/erityistavoitteet on poistettu mitä voidaan pitää erittäin hyvänä. Uudistuksessa on päädytty yleisluonteisiin tavoitteisiin. Ehdotetun kaltaiset tavoitteet antavat maakunnille ja erikokoisille kunnille mahdollisuuden aiempaa paremmin soveltaa tavoitteita joustavasti seudullisesta ja paikallisesta lähtökohdista. Tavoitteisiin ei ole otettu konkreettisia, vain tiettyjä alueita koskevia tavoitteita. Tätä voidaan pitää osin perusteltuna, koska tavoitteiden muotoilussa on päädytty yleispiirteisyyteen. Tavoitteiden sisältö täsmentyy tapauskohtaisesti.

Kuntien lausunnoissa tuodaan esille samoja näkökohtia kuin Suomen Kuntaliiton lausunnossa. Helsingin kaupunki kuitenkin kritisoi tavoitteiden yleispiirteisyyttä yleisesti ja erityisesti siksi, ettei tavoitteissa kiinnitetä huomiota Helsingin seudun ja ylipäätään kasvavien kaupunkiseutujen erityistarpeisiin. Myös Suomen kuntaliitto sekä suurimmat kaupungit ja kaupunkiseutukunnat nostavat esille kaupunkiseutujen merkityksen ja erityisesti niiden yhdyskuntarakenteen eheyttämisen huomioimisen tavoitteissa.

ELY-keskukset ja hallinto-oikeudet

ELY-keskusten osalla näkemykset poikkeavat jossain määrin toisistaan. Suuri osa ELY-keskuksista esittää kritiikkiä tavoitteiston yleispiirteisyyteen, ja jossain määrin uudistamisen tarpeeseen ylipäätään. Tältä osin nähdään, että tavoitteiden vaikuttavuutta ja ohjausvaikutusta heikentää nykyisestä merkittävästi se, että esitetyt tavoitteet ovat yleispiirteisiä ja että niiden kattavuutta ja etenkin velvoittavuutta on vähennetty oleellisesti.

Hallinto-oikeuden toteavat, että tavoitteilla on ollut merkitystä kaavojen ja etenkin maakuntakaavojen muutoksenhaussa. Uudistamista ja sen lähtökohtia ja varsinkin täsmentämistä pidetään kannatettavana. Osa hallinto-oikeuksista kiinnittää huomiota tavoitteiden yleispiirteisyyteen ja myös siihen, että ne voivat olla keskenään ristiriitaisia. Tämä ja maakuntakaavojen vahvistamisesta luopuminen voi johtaa siihen, että ero eri maakuntien maakuntakaavojen sisällön ja ohjaavuuden välillä voi kasvaa ja valitusherkkyys lisääntyä. Lisäksi tavoitteistossa tulisi kiinnittää huomiota tavoitteiden priorisointiin tai siihen, miten tavoitteiden väliset ristiriidat ratkotaan.

Muut tahot

Muiden viranomaistahojen ja järjestöjen lausunnoissa suhtaudutaan pääosin myönteisesti tavoitteiden uudistamiseen osan kiinnittäessä kriittistä huomiota tavoitteiden yleispiirteisyyteen. Lausunnoissa esitetään usein kunkin tahon omasta näkökulmasta tavoitteisiin liittyviä täydennys- ja täsmentämistarpeita ja muita näkemyksiä. Esimerkiksi Museovirasto, Finavia tai Fingrid pitävät omaa toimialaansa koskevia tavoitteita kannatettavana. SAK, STTK ja Akava ja monet muut järjestöt kiinnittävät huomiota kaupunkiseutujen merkitykseen ja erityishaasteisiin. Suomen Luonnonsuojeluliitto tunnistaa luonto- ja kulttuuriympäristöä koskevia puutteita nostaen erityisesti luonnon monimuotoisuuden esille. Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, ettei saamelaiskulttuuria ole huomioitu. Paliskuntien yhdistys ja Luonnonvarakeskus LUKE kiinnittävät huomiota siihen, ettei poronhoitoa ole huomioitu tavoitteistossa.

Lausunnon antajat

Liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriön luontoympäristöosasto, ympäristöministeriön ympäristönsuojeluosasto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Hämeen liitto, Kainuun maakuntayhtymä, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin liitto, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Päijät-Hämeen liitto, Satakuntaliitto, Uudenmaan liitto, Varsinais-Suomen liitto, Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, Helsingin seudun liikennekuntayhtymä HSL, Ilmajoen kunta, Inarin kunta, Kaarinan kaupunki, Lahden kaupunki, Lieksan kaupunki, Nivalan kaupunki, Nokian kaupunki, Nurmijärvien kunta, Oulun kaupunki, Porvoon kaupunki, Rovaniemen kaupunki, Salon kaupunki, Savonlinnan kaupunki, Sotkamon kunta, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Vaasan kaupunki, Vantaan kaupunki, Ylöjärven kaupunki, Etelä-Pohjanmaan ELY, Kaakkois-Suomen ELY, Keski-Suomen ELY, Lapin ELY, Pirkanmaan ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, Pohjois-Savon ELY, Uudenmaan ELY, Varsinais-Suomen ELY, Helsingin hallinto-oikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Pohjois-Suomen hallinto-oikeus, Vaasan hallinto-oikeus, Geologian tutkimuskeskus, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Finavia Oyj, Fingrid Oyj, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto TraFi, Luonnonvarakeskus Luke, metsähallitus, Motiva Oy, Museovirasto, Suomen ympäristökeskus, Suomen metsäkeskus, Viestintävirasto, Akava ry, Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry, Bioenergia ry, BirdLife Suomi ry, Finavia Oyj, Invaliidiliitto, Keskuskauppakamari, Kotiseutuliitto, kuluttajaliitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsäteollisuus ry, Paliskuntain yhdistys, Rakennusteollisuus, Saamelaiskäräjät, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Arkkitehtiliitto SAFA, Suomen kaupan liitto, Suomen Kiinteistöliitto ry, Suomen kotiseutuliitto, Suomen Kuntaliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen tieyhdistys, Suomen Tuulivoimayhdistys ry, Toimihenkilöjärjestö STTK ry ja YVa ry sekä Susanna Virtanen.